

Görsel Sanatlar Dersinde Yaratıcı Drama Yönteminin Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Becerilerine Etkisi

Sehran Dilmaç¹

Oğuz Dilmaç²

Makale Bilgisi

DOI: 10.21612/yader.2020.005

Makale Geçmişi

Geliş tarihi 24.09.2019

Kabul 30.12.2019

Anahtar Sözcükler

Sanat eğitimi

Yaratıcı drama

Eleştirel düşünme

Görsel sanatlar

Makale Türü

Özgün Makale

Öz

Bu çalışma ile yaratıcı drama yönteminin 5. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri üzerindeki etkisi incelenmektedir. Farklı öğretim yöntemleri kullanılan sanat eğitiminde uygulama ve anlatım tek başına yetmemekte, öğrencilere ulaşmak için uygulama yöntemlerinin artırılması gerekmektedir. Eleştirel düşünme, eğitim öğretim programlarının amaçlarında ilk sıralarda yer almaktadır. Bireyin doğru bilgiye ulaşması ve bu yönde kararlar alabilmesinde önemli rol üstlenmektedir. Eğitimde kullanılan yaratıcı drama ise öğretmen yönlendirmesiyle gerçekleşen eğitici bir süreçtir. Nicel araştırma yöntemlerinden deneysel desenin kullanıldığı bu çalışmada ön test son test kontrol gruplu çalışma deseni kullanılmıştır. Çalışma grubu 2018-2019 öğretim yılı bahar yarıyılında Erzurum'da bir devlet ilköğretim okulunda 5. sınıf öğrenimi gören 25 deney ve kontrol grubu olmak üzere 50 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada tek veri toplama aracı kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak Demir (2006) tarafından oluşturulan ve altı bölümden oluşan "Eleştirel Düşünme Ölçeği" kullanılmıştır. Dersler 5 haftalık bir süreçte gerçekleşmiş, kontrol grubunda geleneksel yönetime dayalı, deney grubunda ise drama yöntemine uygun bir şekilde işlenmiştir. Tüm verilerin analizinde SPSS 23 paket programı kullanılmıştır. Çalışmanın normal dağılım gösterip göstermediğine ilişkin her bir ölçek için test sonuçlarına göre Shapiro-Wilk testi uygulanmıştır. Kontrol ve deney gruplarının ön test puanları arasındaki farkı incelemek için bağımsız gruplar t-testi uygulanmış ve anlamlı farkı incelemek amacıyla kovaryans analizi (ANCOVA) kullanılmıştır. Sonuç olarak, derslerde kullanılan drama yönteminin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine etkisinin olumlu yönde olduğu görülmüştür. Bireylerin düşüncelerini geliştirerek genellemelerden arınarak, kavradıklarını yeni durumlara transfer eden, farklı bakış açısı ve yeni düşüncelere saygılı oldukları gözlemlenmiştir.

1 Dr. Öğr. Üyesi., İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi, İzmir, Türkiye. E-Posta: sehran.dilmac@ikcu.edu.tr
Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0003-4934-6048>

2 Prof. Dr. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi, İzmir, Türkiye. E-Posta: oguz.dilmac@ikcu.edu.tr
Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-6778-6912>

The Effect of Creative Drama Method on Critical Thinking Skills of Students in Visual Arts Course

Article Info

DOI: 10.21612/yader.2020.005

Article History

Received 24.09.2019

Accepted 30.12.2019

Keywords

Art education

Creative drama

Critical thinking

Visual arts

Article Type

Research paper

Abstract

In this study, the effects of creative drama on 5th grade students critical thinking skills are analyzed. In art education using different teaching methods application and narration is not enough itself, application methods need to be increased to reach students. Critical thinking is in front ranks within the objectives of education programs. It plays an important role in individual's reaching the precise information and making decisions in this direction. The creative drama used in education is an instructive process carried out with teacher guidance. In this study, in which experimental design from quantitative research method was used, pre-test post-test control group study design was used. This study consists of 50 5th graders in Erzurum, Mehmetçik Primary School in 2018-2019 education year spring program, 25 in experimental and 25 in control group. A single data collection tool was used in this study. The data were obtained by 'Critical Thinking Scale' comprised of 6 sections formed by Demir (2006). The courses carried out in a 5-week period, based on the traditional method in the control group, and the drama method in the experimental group. All statistical calculations were performed in SPSS 23 statistical package program. The normality assumption was checked with the Shapiro-Wilk test. The data analysis was carried out with independent samples t-test and covariance analysis (ANCOVA) to test difference between pre and post-tests. As a result, the effect of drama method used in the lessons on students' critical thinking skills was found to be positive. It has been observed that individuals are purified from generalizations by developing their thoughts, transferring their comprehension to new situations and respecting different perspectives and new thoughts.

Giriş

Sanat yoluyla eğitim; insanın dengeli, uyumlu bir kişilik kazanabilmesini sağlamak için eğitim ağırlıklı olarak gerçekleştirilir ve eğitimsel sorunlara çözüm yolları bulmayı hedefler. Bu yönüyle sanat, okullardaki eğitim sisteminde bir ders olarak yerini alır. Aşırı bir rasyonalite içeren eğitim sistemine karşı duygulara ağırlık verir ve sistemde dengeleyici unsur görevini üstlenir (Etike, 1995). Sanat eğitimi, kapsamlı ve genel anlamda güzel sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan okul içi ve okul dışı tüm sanatsal faaliyetleri kapsamaktadır (San, 1982). Diğer bir tanımla sanat eğitimi; kişiye estetik yargı yapabilme konusunda yardımcı olmayı amaçlarken, yeni biçimleri hissedip, heyecanlarını doğru biçimlerde yönlendirmeyi de öğretir. Bu nedenle sanat eğitimi, eğitim verdiği her bireyi yaratıcı düşünmeye, üretmeye ve estetik beğeniye yöneltirken, onun bilişsel, duyuşsal ve psikomotor eğitim ihtiyaçlarını karşılamaya da yöneliktir. İnsan ruhunun yüceltilmesi, psikolojik farklılıklar gözetilerek bireylerin ruhsal gereksinimlerinin doyurulması, dengeli bir birey yaratmak sanat eğitiminin amaçları arasındadır (Türkdoğan, 1986).

Sanatın bireye olan katkıları, sanatla eğitim üzerine birçok araştırma ve tanımlamayı ortaya çıkarmıştır. “Eğitimle sanat nasıl olmalıdır, sanatla eğitimin amacı nedir” gibi konular üzerinde araştırmacıların çeşitli düşünceleri vardır. Sanat eğitimi, sadece görsel ve plastik sanatlar olarak görülmemeli, ifade etme biçimlerinin tümünü kapsayan bir süreç olarak ele alınmalıdır. Anlama, görmeyi öğrenme, ilgi veya estetik değerlerin birleşmesiyle meydana gelen sanat eğitimi süreci, üretme ve üretimden zevk alma olarak ilerlemesini sürdürür (Gürtuna, 2003). Aynı zamanda sanat, toplumun kimliğini, sosyo-kültürel niteliğini ortaya çıkaran bir alandır. Toplumların üretken, nitelikli ve yaratıcı bireyler yetiştirmelerinde sanatın önemli payının olduğunun kabul edilmesi, erken yıllardan itibaren çocukların sanatla desteklenmesinin, sanatsal eğitim ortamı ve materyallerin sağlanmasının gerekliliğini ortaya çıkarmış, son zamanlarda her yaş grubuna yönelik sanat dallarının, faaliyetlerin ve sanata olan hassasiyetin artmasına neden olmuştur (Ulutaş, 2013).

Bireyin eğitim bütünlüğü içinde estetik duygularının geliştirilmesi, duyuşsal, bedensel, zihinsel yeteneğinin olgunlaştırılarak yaratıcılığının artırılmasında sanat eğitiminin önemli bir işlevi bulunmaktadır. Sanat çalışmaları, bireyin etrafındaki gelişmeleri algılamalarını ve bu algı sayesinde düşünmelerini sağlar. Dil, analitik düşünme, matematiksel muhakeme, sözlü düşünme, iletişim gibi çeşitli alanlarda temel düşünme yeteneklerini güçlendirir (Keser, 2005). Sanata olan yönelim, öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve devinimsel açıdan sanat yaparak kendini ifade etmesi olarak da tanımlanabilir. Bu yönelim, farklı durumlar halinde ortaya çıkar ve öğrencinin doğal sanat yapma yolunun araştırılması, onun sanatı öğrenme biçiminin ortaya konmasında ve geliştirilmesinde etkin rol oynar. Çocuk için sanat, devinimsel bir faaliyet olup, aynı zamanda da sade bir anlatım aracıdır. Sanatsal bakış çerçevesinde her çocuk büyüme, gelişme ve algı açısından farklılık gösterir ve çevresini de farklı yorumlar. Devinimsel bir olgu olan çocuğun resim faaliyeti, onun kendini ve düşüncelerini geliştirip anlatmasına yardımcı olur (Akkaya, 1986).

Sanat eğitiminde geleneksel yöntemlerin yerine bireyi 21. yy’ a hazırlayacak aktif öğrenme yaklaşımlarının uygulanması, dersin belirlenen amaçlarına ulaşabilmesinde öğretmenlere yardımcı olacaktır. Geleneksel yöntemde yer alan öğretmen merkezli anlatım yönteminde öğrenci verilen bilgiyi zamanı gelince hatırlamakla yükümlüdür. Bu durum öğrencinin derse aktif katılımını engelleyip, kalıcı ve anlamlı öğrenmenin gerçekleşmesini önlemektedir (Köksal, 2007).

Derslerde yaratıcı drama uygulamalarının kullanılmasıyla ilgili yapılan çeşitli araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin yaratıcı drama uygulamalarını özgün, akıcı ve ilgi çekici olarak gördükleri belirlenmiştir (Akinoğlu ve Akbaş, 2010; Kara ve Çam, 2007; Umutlu, 2004; San, 2002; Sedef 2012). Bununla birlikte drama sürecindeki etkinliklerin üst düzey düşünme becerileri olan eleştirel düşünme, problem çözme, ilişki kurma, yaratıcı düşünme, yorumlama ve analiz becerilerini geliştirdiğine yönelik çeşitli araştırmalar bulunmaktadır (Capel, S., Leask, M. ve Turner, T., 1995; Cartledge, G. ve Milburn, J. F.,1983).

Yargılama, bilginin geliştirilmesi ve sorgulama olarak üç yapıya sahip olan eleştirel düşünme, ne yapılacağına, neye inanılacağına karar vermeye odaklanmış, yansıtıcı ve mantıklı düşünmedir (Ennis, 1985). Bireylerin ulaştıkları bilgileri analiz ederek işlevsel hale getirmelerine de ihtiyaçları vardır. Bilginin, farklı alanlarda gerek görüldüğü zamanı anlayıp uygulamada nasıl bir beceri kullanmaları gerektiğini de bilebilme becerilerine sahip olmaları gerekmektedir. Eleştirel düşünme beceri olarak da adlandırabileceğimiz bu özelliklere sahip bireyler, doğruları bulmaya isteklidir. Her insanın değerlerini ve saygınlığını önemser. Bunun yanında sağlam kaynaklandırılmış araştırma, açıklama ve hüküm verme yeteneğine ve mantıklı sonuçlar çıkarma becerilerine de sahiplerdir (Ennis, 2001). Eleştirel düşünme, bireyin kendine olan güvenini artırmasını sağlar ve birey içsel güçlerini harekete geçirip kendine olan kişisel güvenini artırır. Eleştirel düşünme, tartışmaları anlama, onları oluşturma ve eleştirme yetilerini geliştirmelerine katkıda bulunarak öğrencilerin okulda daha başarılı olmalarına yardımcı olabilir. Böylelikle problemlerin farkına varıp çözüm yolları geliştirmelerine ve konularda seçici davranmalarına yardımcı olur. Sunulan önerileri analiz ederek problemlere alternatif çözümler sunma yetisi kazandırır (Bilgin ve Eldeleklioğlu, 2007). Eleştirel düşünme de aktif olmayı sağlar. Eleştirel düşünme esnasında bilişsel becerilerimizi, bilgimizi, sebep sonuç ilişkisini aktif bir şekilde kullanırız. Aktif olan birey fikirlerini sunmak için başkalarını beklemez, fikirlerini ve kararlarını söylemek için kendi harekete geçer. Bunu yaparken diğer bireylerin düşüncelerine saygı gösterir, kendi düşünceleri ve diğer düşünceler arasında karşılaştırma yaparak eksiklerini tamamlar ve düşüncelerini zenginleştirir (Özden,2000).

Sanat eğitimi doğası gereği bireyi hayal kurmaya, yaratıcı olmaya, eleştirel olarak düşünebilmeye, işbirliği yapmaya yönlendirir. Kısacası bu ders 21. yy becerilerinin geliştirilmesi için uygun bir ortam sağlamaktadır. Görsel sanatlar dersi boş zaman geçirilen bir ders değildir. Her açıdan öğrencinin dikkatini çekecek, estetik duyarlılığı yüksek, insana saygılı, değerlerine bağlı bireyler olmaları için onları yönlendiren önemli bir ders olarak görülmektedir. Bu derste istenilen amaca ulaşabilmek için geleneksel öğrenme yöntemlerinden var olan sisteme olumlu katkı sağlayacak eğitim ve öğretim yöntemlerinin kullanılması ve uygulanması olumlu yönde etki sağlayacaktır. Bu farklı uygulamalardan birisi yaratıcı dramadır. Yaratıcı drama sanat eğitiminin önemli bir parçasıdır (Başbuğ, 2006). Bu açıdan bakıldığında sanat eğitiminde kullanılacak 'yaratıcı drama' yönteminin bu sürece olumlu katkılarının olacağı düşünülmektedir. Bu düşünce doğrultusunda öğretmen adaylarının sanat eğitimi ile bu kadar yakın ilişkide olan ve bir öğretim yöntemi olarak benimsenen yaratıcı dramayı eğitim yaşamlarında görmeden mezun olmaları ise bir sorun olarak görülmektedir (Şenyavaş, 2018). Eğitsel bir süreç olan yaratıcı drama etkinlikleri ile bireyin çok daha fazla aktif olacağı bir eğitim ortamı oluşturulacaktır. Aktif öğrenme ortamında Tuğrul'un (2000) da ifade ettiği gibi öğrencilerin tüm duyu organlarını kullanarak verilen olayı ya da kurguyu yaşıyormuş gibi uygulamaları, öğrenmenin daha da kalıcı olmasını sağlayacaktır. Bu nedenle yaratıcı drama çocukların bir konuyu ya da olayı oynayarak, canlandırarak ve yaşayarak öğrenmelerine olanak

sağlar. Yaratıcı drama çocuk tiyatrosu değildir, izleyiciden bir dönüt almak için sunulmaz ve prova içermez. Katılımcılar için vurgu, çalışmanın kalitesi için değil, sanatsal ve eğitsel faydaları yönündendir (Artut, 2013; San, 2002). Drama çalışmaları kendini tanıyan, kendine yetebilen, her alana yaratıcı bir gözle bakabilen, estetik duyarlılık kazandıran, çevresiyle iletişim gücünü geliştiren ve bireylerin yaparak yaşayarak öğrenmelerine katkı sağlayan bir yöntemdir (Adıgüzel, 2006).

Sanat eğitiminde yaratıcı drama uygulamalarına yönelik gerçekleştirilen alanyazın taramalarında çeşitli araştırmalarla karşılaşılmaktadır. Oğuz'un (2013) sınıf öğretmeni adaylarının sanata ve lisans eğitimlerinde aldıkları sanat eğitimi dersine ilişkin görüşlerini elde ettiği araştırmasında yaratıcı drama yönteminin öğretmen adaylarının sanata olan ilgilerine ve sanat eğitimi derslerindeki başarılarına olumlu yönde katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Arıkan'ın (2011) çalışmasında görsel sanatlar eğitiminde yaratıcı drama uygulamalarının öğrencilerin eriyi, tutum ve kalıcılığa olumlu etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Apaydın (2010) da görsel sanatlar dersinde yaratıcı drama etkinlikleri uygulamanın öğrencilerin derse ilişkin tutumlarına ve sanatsal yaratma becerilerine olumlu katkıları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Görsel sanatlar öğretmen adaylarına yönelik gerçekleştirilen diğer bir çalışma ise Bağatır'ın (2008) gerçekleştirdiği drama öğretim yönteminin görsel sanatlar öğretmen adaylarının mesleki tutum ve başarılarına etkisini incelediği araştırmadır. Araştırma sonucunda drama etkinliklerinin öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin tutumlarını geliştirdiği, akademik başarıları üzerinde de olumlu bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Kaya (2006) da görsel sanatlar dersinde uygulanan drama destekli eğitimin öğrencilerin yaratıcılıklarına olumlu katkıları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Görsel sanatlar dersinde yaratıcı drama uygulamalarına yönelik ilgili alan yazın taramalarında okulöncesi dönemden öğretmen yetiştirme sürecine kadar olan geniş bir yelpazede örneklem/çalışma grupları ile gerçekleştirilen araştırmalar olduğu görülmektedir. Dolayısıyla yaratıcı drama etkinliklerinin çocuğun eleştirel düşünme becerilerine olan etkisini inceleyen bu araştırma diğer çalışmalardan farklıdır. Sanat eğitiminde yaratıcı drama etkinliklerinin kullanıma ilişkin farklı uygulamaların gerçekleştirildiği çalışmaların yapılması alanyazına katkı sağlayacağı için bu çalışmanın önemli olduğu ileri sürülebilir. Bu kapsamda çalışmanın problem cümlesi "Görsel Sanatlar dersinde uygulanan yaratıcı drama etkinliklerinin ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerine etkisi nedir?" şeklindedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; yaratıcı drama uygulamalarının ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerine olan etkisini incelemektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki denence sınanacaktır;

- Ön-test puanları kontrol altına alındığında yaratıcı drama uygulamalarının gerçekleştirildiği deney grubu öğrencilerinin eleştirel düşünme son-test puanları ile kontrol grubunun eleştirel düşünme son-test puanlarında deney grubu lehine olumlu fark vardır.

Yöntem

Bu bölümde kullanılması düşünülen araştırmanın amacına, veri toplama araçları, verilerin analizi, araştırmanın önemi ve araştırmanın yöntemi ile ilgili açıklayıcı bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Yaratıcı drama yönteminin sanat eğitimi alanında etkinliğini ve işlerliğini saptamaya yönelik deneysel bir çalışma planlanmaktadır. Araştırma deneysel desen ile tasarlanmış, deney ve kontrol gruplarında drama yöntemine uygun şekilde hazırlanan uygulamalar, öğrencilerin eleştirel düşüncelerine yönelik etkileri deneysel model olan ön-test son-test kontrol gruplu model göz önünde bulundurularak düzenlenmiştir. Çalışmanın verileri, başlangıç ve sonuçta uygulanan ön test ve son test deney-kontrol grubundaki öğrencilerden elde edilmiştir. Bağımsız değişken olan yaratıcı drama yöntemi sadece deney grubunda uygulanmıştır. Kontrol grubunda ise öğrencilere müfredatta yer alan konular uygulanmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırmada deneysel desen tercih edildiğinden evren ve örneklem tayinine gidilmemiştir. Araştırma grubunu; herhangi bir ortaokulda öğrenim gören ve 2018-2019 bahar döneminde Görsel Sanatlar dersini alacak olan 5. sınıfta öğrenim gören 50 öğrenciden oluşturulmuştur. Bu 50 öğrenci basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Basit seçkisiz örnekleme, her bir örneklem seçimine eşit seçilme olasılığı vererek seçilen birim yerine konularak ya da konulmadan seçilen birimlerin örnekleme alındığı yöntemdir (Demir ve Çamlı, 2011). Bu yöntemde tüm bireylerin seçilme olasılığı aynıdır. Araştırma grubu ile yapılan deneysel çalışma 5 haftalık bir süreçte gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada 5. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerini belirlemek amacıyla Demir (2006) tarafından geliştirilen “Eleştirel Düşünme Ölçekleri Takımı (EDÖT)” kullanılmıştır. EDÖT, analiz (8 madde), değerlendirme (9 madde), çıkarım (8 madde), yorumlama (10 madde), açıklama (9 madde) ve öz-düzenleme (12 madde) olmak üzere toplam altı alt ölçek ve 56 sorudan oluşmaktadır. Bu alt ölçeklerden öz-düzenleme becerisi hariç diğer alt ölçekler 0 ve 1 olarak kodlanan iki kategorili verilere sahiptir. Öz düzenleme alt ölçeği ise 3'lü Likert tipinde bir ölçektir. Eleştirel Düşünme Ölçeği'nden elde edilen verilerin güvenilirliğine ilişkin değerler Tablo 1'de belirtilmiştir.

Tablo 1. *Eleştirel Düşünme Ölçeği'nin Cronbach Alfa Katsayıları*

Boyutlar	Cronbach Alfa Katsayısı
Analiz	.64
Değerlendirme	.75
Çıkarım	.65
Yorumlama	.74
Açıklama	.73
Öz Düzenleme	.78
Toplam	.80

Güvenirlilik katsayısının kabul edilebilir olması için istenen kritik alfa değeri, 70 ve üzeridir, ancak az maddeden oluşan ölçek boyutları için, 60 alfa değeri de ölçüt olarak kabul edilebilir (Cronbach, 1951). Buna göre, Eleştirel Düşünme Ölçeği'nden elde edilen verilerin Cronbach Alfa katsayıları ölçeğin geneli ve alt boyutları için, 60'tan yüksektir. Buna göre, bu çalışmadan elde edilen sonuçların güvenilir olduğu söylenebilir.

Araştırmanın Uygulaması

Drama uygulaması yapılırken kullanılacak resim olarak Türk ressam Osman Hamdi Bey'in 'Kaplumbağa Terbiyecisi' seçilmiştir. Bu resim soyut düşünme yeteneği yeni oluşmaya başlayan bireyler için daha anlaşılır ve realist olması, aynı zamanda hem eleştirel bakış açısına sahip olması hem de geleneksel motifleri içinde barındırmasından dolayı tercih edilmiştir. Ayrıca resim seçim aşamasında uzman görüşü alınmıştır.

Uygulamanın yapıldığı okuldaki 5. sınıflardan yansız atamayla kontrol ve deney grubu olarak iki grup seçilmiştir. Deney grubunun dersleri drama yöntemi kullanılarak, kontrol grubunun ise geleneksel öğretim yöntemine uygun şekilde yapılmıştır. Öğrencilere deneysel işlemden önce ön test uygulaması yapılmıştır. Uygulamaya geçmeden önce deney grubuna 3 ders saati drama hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışma gününden önceki derste öğrencilere drama konusu olan 'yaşayan tablolar' konusundan bahsedilmiş ve 'Kaplumbağa Terbiyecisi' tablosu hakkında araştırma yapmaları istenmiştir. Araştırma kapsamında görsel sanatlar dersi alan 5. sınıf öğrencileriyle Görsel Sanatlar dersi "Sanat Eserleri İnceleme" ünitesinde sırasıyla betimleme, çözümleme, yorumlama ve yargı evrelerine göre ders işlenmiştir. 'Kaplumbağa Terbiyecisi' isimli eser ile ilgili olarak şu dört başlıktan oluşan sorulara öğrencilerle birlikte cevaplar aranmıştır.

1. Neler görüyorsunuz? (Betimleme)
2. Sanatsal elemanlar birlikte nasıl düzenlenmiş? (Çözümleme)
3. Sanatçı bize ne söylemek istiyor? (Yorumlama)
4. Eser hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden ? (Yargı)

Deney Grubu Çalışma Planı

Çalışmada öncelikle gerçekleştirilecek yaratıcı drama çalışması için sıralar kenara çekilerek boş alan oluşturulmuştur. Resmin arka planı atık malzemelerle yapıp pastel boyalarla renklendirilmiştir. Öğrencilerin kendilerini kolay ve özgür bir şekilde ifade edebilecekleri, öğrendiklerini ve deneyimlerini rahatça gösterebilecekleri ortamın oluşmasına özen gösterilmiştir.

Yaratıcı drama uygulaması üç aşamadan oluşmaktadır; ısınma, canlandırma ve değerlendirme. Isınma çalışması için 5 dakika süre verilmiştir. Bu çalışma ile bireylerin devinimsel koordinasyonlarını, düşüncelerini, duygularını harekete geçirme ve çalışmalara yansıtma hedeflenmiştir. Çalışmada öğrencilerin iki grup oluşturup çember şekli oluşturmaları istenmiştir. Çember olan iki gruptan gözleri kapalı bir şekilde oturup kalkmaları istenmiş ve rehber öğretmenin 'dur' yönergesiyle oldukları yerde kıpırdamadan durmaları daha sonra gözlerini açmaları istenmiştir. Gözlerini açtıklarında ayakta olan öğrencilerin oyun dışı olacağı belirtilmiştir. Tüm öğrencilerin katılımıyla gruplar halinde devam eden oyun sonunda grubun tek kalan öğrencisi oyunu kazanmış sayılacaktır. Aşağıda verilen görseller ısınma çalışmalarına aittir (Görsel 1).

Görsel 1. Deney grubu ısınma çalışmaları

Isınma hareketlerinden sonra asıl çalışma olan canlandırma bölümüne geçilmiştir. Bu bölüm öğrencilerin öğrendiklerini sergileyecekleri, kendi duygu ve düşüncelerini özgürce belirtecekleri ve yaratıcılıklarının ortaya çıktığı dinamik bir şekilde sürece katıldıkları kısımdır. Uygulama esnasında çocukların bilgilerini gözden geçirmeleri, neden sonuç ilişkileri kurabilmeleri ve beden dilini kullanmaları kısacası yaparak yaşayarak öğrenmeleri amaçlanmıştır. Böylelikle çocukların algılama, hissetme, çözümlenme ve anlatma yetilerini geliştirmelerine önemli katkı sağlanacaktır. Çalışmada gönüllülük esası dikkate alınmış, çalışmalara katılmayan öğrenciler zorlanmamıştır. Etkinlikler sonunda öğrencilere konu hakkında değerlendirme yapmaları için belirli bir süre verilmiştir. Uygulama sırasında çekilen fotoğraflar aşağıda verilmektedir (Görsel 2-3).

Görsel 2. Deney grubu canlanma çalışmaları

Görsel 3. Deney grubu ısınma çalışmaları

Yapılan uygulama sonunda öğrencilere kendilerini ifade etmeleri ve resim hakkında düşüncelerini belirtmeleri için 5 dakika süre verilmiştir. İlk başlarda çekimser yaklaşım sergileyen çocuklar daha sonra düşüncelerini, eleştirilerini özgürce ifade etmeye ve hoşça vakit geçirmeye başlamıştır. Değerlendirme sonunda eleştirinin kişiye değil anlatılmak istenilen konuya yönelik olması gerektiği konusu kavranmaktadır.

Deney grubunda yaratıcı drama ile eleştirel düşünme konusu 4 hafta süreyle işlenmiş, 5. hafta öğrencilere yaratıcı drama etkinliğinin sonunda gruba son test uygulaması yapılmıştır. İlk hafta öğrencilerle iletişim sorunu yaşansa da diğer haftalar bu sorun ortadan kalkmış, çocuklar derse karşı daha meraklı, istekli, araştıran ve sorgulayan bir tavır sergilemişlerdir. Sanatın özelliklerinden biri

olan anlatım, yaratıcı drama uygulamasıyla somutlaştırılmış ve bireylerin dışa dönük davranışlarda bulunmalarına destek olunmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 23 programı kullanılmıştır. Analizlerde öncelikle kullanılacak normallik varsayımları incelenmiştir. Belirlenen uygulama gruplarının ön ve son test veri dağılımının normal olup olmadığının belirlenmesinde ölçeğin geneli ve alt boyutları için Shapiro-Wilk Testi uygulanmıştır. Alan yazında 50 kişinin altındaki küçük örneklemelerde normallik varsayımının sınanması için Shapiro-Wilk testinin kullanılması tavsiye edilmiştir (Rovai, Baker & Ponton, 2014; Shapiro & Wilk, 1965). İstatistiksel analizlerde, 05 anlamlılık düzeyi olarak temel alınmıştır. Dağılımın normalliğine yönelik kontrol ve deney gruplarının ön ve son testlerinden elde edilen sonuçlar Tablo 2`de belirtilmiştir.

Tablo 2. Eleştirel Düşünme Ölçeği Ön Test ve Son Test Dağılımının Normallik Testi Sonuçları

Boyutlar	Grup	Shapiro-Wilk Normallik Testi		
		İstatistik	Sd	p
Analiz (Ön test)	Kontrol	.934	25	.152
	Deney	.940	25	.178
Değerlendirme (Ön test)	Kontrol	.966	25	.349
	Deney	.956	25	.342
Çıkarım (Ön test)	Kontrol	.900	25	.060
	Deney	.954	25	.312
Yorumlama (Ön test)	Kontrol	.913	25	.076
	Deney	.934	25	.087
Açıklama (Ön test)	Kontrol	.932	25	.098
	Deney	.965	25	.385
Öz Düzenleme (Ön test)	Kontrol	.958	25	.381
	Deney	.966	25	.392
Toplam (Ön test)	Kontrol	.914	25	.077
	Deney	.934	25	.105
Analiz (Son test)	Kontrol	.909	25	.068
	Deney	.934	25	.105
Değerlendirme (Son test)	Kontrol	.954	25	.312
	Deney	.934	25	.105
Çıkarım (Son test)	Kontrol	.955	25	.320
	Deney	.922	25	.058
Yorumlama (Son test)	Kontrol	.907	25	.055
	Deney	.956	25	.342
Açıklama (Son test)	Kontrol	.960	25	.350
	Deney	.905	25	.064
Öz Düzenleme (Son test)	Kontrol	.965	25	.385
	Deney	.954	25	.312
Toplam (Son test)	Kontrol	.966	25	.392
	Deney	.945	25	.193

Tablo 2’deki sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda ölçeğin her bir boyutu için test verilerinin normal dağılıma sahip olduğu belirlenmiştir ($p>0,05$). Dağılımların normallliğini belirlemek için yapılan analizlerden sonra normallik varsayımının karşılandığı görülmüştür. Bu sonuçlara göre parametrik testler verilerin analizinde kullanılmıştır. Kontrol ve deney gruplarının ön test puanları arasındaki farkı incelemek için bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır. Bağımsız örneklem t testi, iki grubun bir sürekli değişken üzerinden aldıkları değerlerin karşılaştırılması amacıyla kullanılmaktadır (Coakes & Ong, 2011; Johnson & Christensen, 2014). Uygulamanın yapıldığı grupların ön ve son test puanları arasındaki farkın incelenmesi amacıyla bağımlı örneklem t-testi analizi kullanılmıştır. Bağımlı örneklem t testi kullanımının amacı, aynı grubun iki farklı ölçümdeki puanlarını karşılaştırmaktır (Pallant, 2013). Uygulama gruplarının son test veri puanları arasındaki anlamlı değişikliği incelemek amacıyla kovaryans analizi (ANCOVA) kullanılmıştır. “Bağımsız değişkenin bağımlı değişkene etkisini incelerken, bağımlı değişkeni etkileyebilme olasılığı olan ve bağımlı değişkenden önce ölçülen başka bir sürekli değişkenin kontrol edilmesi ile gerçekleştirilir” (Ary, Jacobs, Sorensen, & Razavieh, 2010; Tabachnick & Fidell, 2014). Bu çalışmada da uygulama gruplarının son test veri puanları arasındaki farkın incelenmesinde ön test puanları kovaryete değişken olarak belirlenmiş yani kontrol altında tutulmuştur.

Bulgular

Bu bölümde, öncelikle kontrol ve deney gruplarının ön test puanlarının ortalamalara göre karşılaştırılması yapılmıştır. Ardından, kontrol ve deney gruplarının kendi içerisinde ön test ve son test puanlarının karşılaştırılması yapılmıştır. Son olarak da kontrol ve deney gruplarının son test puanlarının karşılaştırılması yapılmıştır. Kontrol ve deney gruplarında yer alan öğrencilerin eleştirel düşünme ölçeğinden elde edilen ön test puanlarının anlamlı ölçüde farklılaşma durumuna yönelik bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. *Kontrol ve Deney Grubu Ön Test Sonuçları*

Boyutlar	Grup	N	X	Ss	sd	t	p
Analiz	Kontrol	25	22.46	.83	44.525	.840	.451
	Deney	25	24.12	1.12			
Değerlendirme	Kontrol	25	30.07	1.97	48	1.541	.148
	Deney	25	31.55	1.76			
Çıkarım	Kontrol	25	23.45	1.16	33.669	1.202	.203
	Deney	25	22.41	2.52			
Yorumlama	Kontrol	25	35.10	1.84	48	.153	.890
	Deney	25	33.73	2.31			
Açıklama	Kontrol	25	26.15	1.72	48	-1.158	.303
	Deney	25	25.44	2.56			
Öz düzenleme	Kontrol	25	25.92	2.33	48	.920	.364
	Deney	25	25.28	2.74			
Toplam	Kontrol	25	57.60	6.69	48	.892	.345
	Deney	25	55.84	6.45			

Tablo 3'e göre kontrol ve deney gruplarının ön test puanlarında eleştirel düşünme ölçeğinin geneli ve alt boyutlarında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($t_{(analiz)} = ,840$; $p > 0,05$; $t_{(değerlendirme)} = 1,541$; $p > 0,05$; $t_{(çıkarm)} = 1,202$; $p > 0,05$; $t_{(yorumlama)} = ,153$; $p > 0,05$; $t_{(açıklama)} = -1,158$; $p > 0,05$; $t_{(öz düzenleme)} = ,920$; $p > 0,05$; $t_{(toplam)} = ,892$; $p > 0,05$). Bu sonuçlara göre kontrol ve deney gruplarının ön test puanlarının birbirine benzer olduğu söylenebilir.

Kontrol grubunun ön test ve son test eleştirel düşünme puanlarının bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için bağımlı gruplar t testi uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4. Kontrol Grubu Ön Test ve Son Test Sonuçları

Boyutlar	Kontrol Grubu	N	X	Ss	Sd	t	P
Analiz	Ön Test	25	22.46	.78	24	.713	.435
	Son Test	25	20.58	1.23			
Değerlendirme	Ön Test	25	30.07	1.63	24	.247	.782
	Son Test	25	30.01	1.88			
Çıkarm	Ön Test	25	23.45	1.42	24	.541	.508
	Son Test	25	23.14	1.73			
Yorumlama	Ön Test	25	35.10	1.71	24	-2.451	.656
	Son Test	25	36.78	2.15			
Açıklama	Ön Test	25	26.15	1.74	24	-.246	.728
	Son Test	25	25.98	2.22			
Öz Düzenleme	Ön Test	25	25.92	2.45	24	-3.132	.006
	Son Test	25	28.48	3.44			
Toplam	Ön Test	25	57.60	6.24	24	-1.838	.310
	Son Test	25	59.60	9.57			

Tablo 4 incelendiğinde kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında eleştirel düşünmenin yorumlama ($t_{(yorumlama)} = -2.451$) ve öz düzenleme boyutlarında anlamlı fark olduğu ($t_{(öz düzenleme)} = -3,132$; $p < 0,05$) ve son testte kontrol grubunun yorumlama ve öz düzenleme puanlarında ön teste göre anlamlı ölçüde arttığı belirlenmiştir. Eleştirel düşünmenin diğer boyutlarında ise anlamlı bir farklılığa ulaşılmamıştır ($t_{(analiz)} = ,713$; $p > 0,05$; $t_{(değerlendirme)} = ,247$; $p > 0,05$; $t_{(çıkarm)} = ,541$; $p > 0,05$; $t_{(açıklama)} = -,246$; $p > 0,05$; $t_{(toplam)} = -1,838$; $p > 0,05$).

Deney grubunda yer alan öğrencilerin ön test ve son test eleştirel düşünme puanlarının önemli ölçüde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için bağımlı gruplar t testi uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5. *Deney Grubu Ön Test ve Son Test Sonuçları*

Boyutlar	Deney Grubu	N	X	Ss	Sd	t	p
Analiz	Ön Test	25	24.12	1.45	24	.854	.888
	Son Test	25	37.45	1.32			
Değerlendirme	Ön Test	25	31.55	1.84	24	.960	.220
	Son Test	25	47.84	1.67			
Çıkarım	Ön Test	25	22.41	2.96	24	.283	.289
	Son Test	25	32.08	1.21			
Yorumlama	Ön Test	25	33.73	2.38	24	.828	.197
	Son Test	25	45.48	1.46			
Açıklama	Ön Test	25	25.44	2.52	24	.884	.779
	Son Test	25	33.89	2.41			
Öz Düzenleme	Ön Test	25	25.28	2.01	24	.620	.000
	Son Test	25	29.72	2.47			
Toplam	Ön Test	25	55.84	6.81	24	.856	.003
	Son Test	25	62.00	5.10			

Tablo 5 incelendiğinde deney grubunda yer alan öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında eleştirel düşünmenin geneli ve tüm alt boyutlarda anlamlı fark belirlenmiştir ($t_{(analiz)} = .854$; $p > 0,05$; $t_{(değerlendirme)} = .960$; $p > 0,05$; $t_{(çıkarım)} = .289$; $p > 0,05$; $t_{(yorumlama)} = .197$; $p > 0,05$; $t_{(açıklama)} = .884$; $p > 0,05$); $t_{(öz düzenleme)} = .620$; $p < 0,05$ ($t_{(toplam)} = .856$; $p < 0,05$). Son testte deney grubunun eleştirel düşünme toplam puanları ve öz düzenleme puanları son testte ön teste göre anlamlı ölçüde artmıştır.

Kontrol grubu ile deney grubunun deneysel uygulama sonrası eleştirel düşünme becerilerine yönelik ortalama ve düzeltilmiş değerleri Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. *Kontrol ve Deney Grubu Son Test Ortalama ve Düzeltilmiş Ortalama Değerleri*

Boyutlar	Grup	N	Ortalama	Düzeltilmiş Ortalama
Analiz	Kontrol	25	22.46	22.03
	Deney	25	37.45	37.97
Değerlendirme	Kontrol	25	30.07	29.45
	Deney	25	31.55	31.74
Çıkarım	Kontrol	25	23.45	22.12
	Deney	25	32.08	32.21
Yorumlama	Kontrol	25	35.10	34.41
	Deney	25	45.48	45.90
Açıklama	Kontrol	25	26.15	25.75
	Deney	25	33.89	33.92
Öz Düzenleme	Kontrol	25	28.48	28.50
	Deney	25	29.72	29.75
Toplam	Kontrol	25	59.60	59.49
	Deney	25	62.00	62.11

Tablo 6'ya göre eleştirel düşünme ölçeğinin analiz, değerlendirme, çıkarım, yorumlama, açıklama ve öz düzenleme alt boyutları ile ölçeğin geneli için kontrol grubunun ortalama puanları,

düzeltilmiş ortalama düşüş gösterirken deney grubunun ortalama puanları düzeltilmiş ortalama artış göstermiştir.

Deney ile kontrol grubu arasında deneysel uygulama sonrası eleştirel düşünme becerileri ölçeğinden elde edilen puanların önemli ölçüde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla kovaryans analizi (ANCOVA) yapılmış ve sonuçlar Tablo 7’te verilmiştir.

Tablo 7. Kontrol ve Deney Grubu Son Test ANCOVA Sonuçları

Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Analiz	Ön test(Kovaryete)	5.477	1	5.477	3.779	.058
	Grup	891.011	1	891.011	7.909	.821
	Hata	68.123	47	1.449		
	Toplam	2340.000	50			
Değerlendirme	Ön test(Kovaryete)	6.717	1	6.717	2.177	.147
	Grup	723.198	1	723.198	8.047	.521
	Hata	145.043	47	3.086		
	Toplam	2312.000	50			
Çıkarım	Ön test(Kovaryete)	.147	1	.147	.065	.799
	Grup	598.741	1	598.741	6.255	.608
	Hata	105.453	47	2.244		
	Toplam	1891.000	50			
Yorumlama	Ön test(Kovaryete)	2.584	1	2.584	.764	.386
	Grup	429.832	1	429.832	4.327	.091
	Hata	158.856	47	3.380		
	Toplam	2465.000	50			
Açıklama	Ön test(Kovaryete)	3.066	1	3.066	.600	.442
	Grup	588.741	1	588.741	2.180	.673
	Hata	240.214	47	5.111		
	Toplam	1724.000	50			
Öz Düzenleme	Ön test(Kovaryete)	1.243	1	1.243	.144	.706
	Grup	707.682	1	707.682	2.225	.760
	Hata	406.037	47	8.639		
	Toplam	41762.000	50			
Toplam	Ön test(Kovaryete)	32.041	1	32.041	.547	.463
	Grup	755.230	1	755.230	6.439	.236
	Hata	2751.959	47	58.552		
	Toplam	283636.000	50			

Ön testler kontrol edildiğinde, deney ve kontrol grubunun ortalama puanları arasında ölçeğin toplamı ve alt boyutları için deney grubu lehine anlamlı bir farklılığa ulaşılmıştır ($F_{(analiz)} = 7.909$; $p > 0,05$; $F_{(değerlendirme)} = 8.047$; $p > 0,05$; $F_{(çıkarım)} = 6.255$; $p > 0,05$; $F_{(yorumlama)} = 4.327$; $p > 0,05$; $F_{(açıklama)} = 2.180$; $p > 0,05$; $F_{(öz düzenleme)} = 2.225$; $p > 0,05$; $F_{(toplam)} = 6.439$; $p > 0,05$). Bu sonuçlar deney grubunda verilen eğitimin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini kontrol grubuna göre istatistiksel açıdan önemli düzeyde arttığını göstermektedir. Bu çalışmada elde edilen veriler ışığında verilen eğitimin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini artırdığı söylenebilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bulguların sonuçlarına göre eleştirel düşünme etkisine dayalı yaratıcı drama uygulamasının yapıldığı deney grubu ve geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu arasında önemli ölçüde bir artış bulunmuştur. Deney ve kontrol gruplarının son test ortalamalarına bakıldığı zaman, eleştirel düşünme ölçeğinin analiz, değerlendirme, çıkarım, yorumlama, açıklama ve özdüzenleme alt boyutları ile ölçeğin geneli için kontrol grubunun ortalama puanları, düzeltilmiş ortalama puanlarla karşılaştırıldığında deney grubunun ortalama puanları düzeltilmiş ortalama puanlarla artış göstermiştir.

Eleştirel düşünmeyi temel alan çalışmada yapılan ön test uygulamasında deney ve kontrol grubu arasında benzerlik olduğu belirtilmiştir. Kontrol grubunun altı alt maddede ilişkin puanları son testte ön teste göre anlamlı ölçüde artmadığı belirlenmiştir. Deney grubunun ön test son test bulgularında öğrencilerinin puanları arasında eleştirel düşünmenin altı alt maddesi ve genelinde ise anlamlı fark bulunmuştur. Yapılan çalışmanın sonucunda deney grubunun lehine anlamlı bir artışın olduğu görülmektedir. Drama etkinliklerinin çocukların yaratıcılık ve iletişim becerilerine etkisini inceleyen Hui ve Sui 'nin (2006), yaratıcı dramanın ilkökul çocuklarının kendini algılama, sosyal beceri, davranış problemlerine etkisini inceleyen Freeman, Sullivan ve Furton (2003), Vettriano, Lowson ve McDuff (2011) tarafından gerçekleştirilen ilkökuldan ortaokula geçen çocukların özgüvenlerini artırmak için yaratıcı drama uygulamaları konulu araştırmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Literatürde yaratıcı dramaya ilişkin birçok araştırma bulunmaktadır (Arıkan, 2011; Apaydın, 2010; Bağatır, 2008; Kaya, 2006; Oğuz, 2013). Bu çalışmayı diğer araştırmalardan farklılaştıran husus ise sanat eğitimi dersinde yaratıcı drama etkinliklerinin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine etkisini belirlemektir. Yaratıcı drama sürecinde katılımcılar aktif bir ortamda, yaparak ve yaşayarak öğrendikleri bir eğitim ortamını deneyimlemişlerdir. Ayrıca sunulan faaliyetler dersi sıkıcı ve sıradan olmaktan uzaklaştırarak özgün ve eğlenceli bir hale getirerek öğrencilerin sürece ilişkin görüşlerini olumlu bir şekilde artırmıştır. Bu durumun öğrencilerin karşılaştıkları problemleri daha ayrıntılı görmelerini sağlayarak eleştirel düşünme becerilerinde bir artışa neden olduğu ileri sürülebilir.

Eğitim ortamında bireyi aktif olmaya iten bir unsur olarak karşımıza çıkan eleştirel düşünme, olaylar arasında sebep sonuç ilişkisini aktif bir şekilde kullanabilmemize olanak tanır. Birey bu süreçte aktif olacağı için öz güveni de artacaktır. Bunu yaparken diğer bireylerin düşüncelerine de saygı göstererek, kendi düşünceleri ve diğer düşünceler arasında karşılaştırma yapar, eksiklerini tamamlar ve düşüncelerini zenginleştirebilme fırsatını bulurlar. Bu durum empati kurabilme becerilerini de geliştirebilecekleri bir sosyalleşme ortamı sunacaktır. Metinnam (2017) yaratıcı drama etkinlikleri kullanarak öğrencilerin kültürel temasta bulunacakları bir ortam yaratmış ve bu durumun kültürel temas alanları ve kendi sosyal arka planlarında adaletsizlik olarak algıladıkları konulara ilişkin bakış açılarına etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda yaratıcı dramanın sosyal arka planlarındaki adaletsizliklere daha eleştirel bakabilmelerini sağlayabilen dönüştürücü ve özgürleştirici bir yöntem olduğu sonucuna varılmıştır.

Çalışmada elde edilen bulgular sonucunda alanda yapılacak diğer araştırmalara ve uygulamaya yönelik bazı öneriler aşağıda verilmiştir.

1. Görsel sanatlar dersinde uygulanan klasik yöntemlerin dışına çıkılarak öğrencilerin araştıran, sorgulayan, hayal güçlerini destekleyen ve kendilerini özgürce ifade edebilecekleri farklı materyaller, yöntem ve teknikler kullanılması önerilmektedir.

2. Birçok araştırma sonucunda derslerde olumlu yönde önemli sonuçlar alındığı ve kalıcılığa katkıda bulunduğu kanıtlanan yaratıcı drama eğitimi uygulamalarına görsel sanatlar dersi öğretim programında diğer yöntemlerle daha fazla yer verilmelidir.
3. Öğretmenler yaratıcı drama eğitimi için ek çalışmalara ihtiyaç duyabilirler. Bunun için görsel sanatlar öğretmenlerine seminer, hizmet içi eğitimler ve ya drama kursları düzenlenebilir.

Kaynakça

- Adıgüzel, H. Ö. (2006). Yaratıcı drama kavramı bileşenleri ve aşamaları. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1 (1), 26-27.
- Akinoğlu, O., ve Akbaş, H. Ş.,(2010, Kasım). Fen eğitiminde problem çözme stratejisi olarak drama uygulamalarının kavramsal anlamaya etkisi, International Conference on New Trends in Education and Their Implications 11-13 November, Antalya-Turkey.
- Akkaya, T. (1986, Kasım). Çocukta resim bilinci. 2000’li yıllarda 1. Ulusal Eğitim Sempozyumu’nda sunulan poster bildiri. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul.
- Ary, D., Jacobs, L. C., Sorensen, C. K., & Razavieh, A. (2010). *Introduction to research in education* (8th ed.). Belmont, CA: Wadsworth, Cengage Learning.
- Apaydın, N. (2010). *Drama etkinlikleriyle destekli görsel sanatlar dersine yönelik öğrenci görüşleri*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Osmangazi Üniversitesi. Eskişehir.
- Arıkan, E. N. Y. (2011). İlköğretim okullarında yaratıcı drama yönteminin görsel sanatlar eğitiminde kullanılmasının *erişi, tutum ve kalıcılığa etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi. Konya.
- Artut, K. (2013). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bağatır, R.D. (2008). *Drama öğretim yönteminin resim-iş bölümü öğrencilerinin mesleki tutum ve becerilerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir.
- Başbuğ, S. (2006). Yaratıcı dramının Türkiye’deki öncülerinden “Prof. Dr. İnci San’ın yaratıcı drama anlayışı”. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 3(6), 25-44.
- Bilgin, A., & Eldeleklioğlu, J. (2007). Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 55-67.
- Capel, S., Leask, M. ve Turner, T. (1995). *Learning to teach in the secondary school: a companion to school experience*. London: Routledge.
- Cartledge, G. ve Milburn, J. F. (1983). Social skills assessment and teaching in the schools. *Advances in School Psychology*,3, 175-235.
- Coakes, S. J., & Ong, C. (2011). *SPSS version 18.0 for Windows: Analysis without anguish*. Australia: Wiley
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.
- Demir, Ö ve Çamlı, Ö. (2011). Öğretmenlik uygulaması dersinde uygulama okullarında karşılaşılan sorunların sınıf ve okul öncesi öğretmenliği öğrenci görüşleri çerçevesinde incelenmesi: nitel bir çalışma. *Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*. 24 (1), 117-139
- Ennis, R. (1985). *Goals for critical thinking curriculum*. A. Costa (Ed.), Developing Minds (s 54-57). Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Ennis, R. (2001). Critical thinking: reflection and perspective part 1. *Inquiry: Critical Thinking Across the Disciplines*, 26.(1),4-18.
- Etike, S. (1995). *Sanat eğitimi yazıları*. Ankara: İlke Kitabevi.
- Freeman, G. D., Sullivan, K., Furton, R. C. (2003). Effects of creative drama on self-concept, social skills, and problem behavior. *The Journal of Education Research*. 96 (3), 131-138.
- Gürtuna, S. (2003). *Çocuğum sanatla tanışıyor*. (s,15). İstanbul: Morpa Kültür Yayınevi.

- Hui, A., Lau S. (2006). Drama education: A touch of the creative mind and communicative-expressive ability of elementary school children in Hong Kong. *Thinking Skills and Creativity* 1, 34–40.
- Johnson, R. B., & Christensen, L. (2014). *Educational research: Quantitative, qualitative, and mixed approaches* (5th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Kara, Y., Çam, F. (2007). Yaratıcı drama yönteminin bazı sosyal becerilerin kazanıldırılmasına etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 32, 145-155.
- Kaya, Ö. (2006). İlköğretim 3. sınıf görsel sanatlar dersinde drama destekli eğitimin yaratıcı sürece katkıları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Keser, N. (2009). *Sanat sözlüğü*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Köksal, N. (2007). Eğitim programları ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(3-4), 182-183.
- Metinnam, İ. (2017). *Yaratıcı dramayla kültürel temas alanları oluşturmak: Sanat eğitiminde katılımcı bir eylem araştırması örneği*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Oğuz, A. (2013). *Yaratıcı drama yönteminin sınıf öğretmeni adaylarının sanata yönelik ilgilerine ve sanat eğitimi dersi başarılarına etkisi*. Yayınlanmamış Doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Özden, Y. (2000). Öğrenme ve öğretme. s,115-160. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Pallant, J. (2013). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using IBM SPSS* (5th ed.). Maidenhead, England: Open University.
- Rovai, A. P., Baker, J. D., & Pontpn, M. K. (2014). *Social science research design and statistics: A practitioner's guide to research methods and IBM SPSS analysis* (2nd ed.). Chesapeake, VA: Watertree.
- San, İ. (2002). *Eğitimde yaratıcı drama, yaratıcı drama*, 1985–1995, Yazılar, (1. cilt). Ankara: Naturel Yayıncılık.
- San, İ. (1982). Sanat eğitimi. *Ankara Üniversitesi Dergisi*, 2(3), 137-140.
- Sedef, A. (2012). *Yaratıcı drama etkinliklerinin ilköğretim 7. Sınıf öğrencilerinin bilimsel süreç becerilerine, bilimsel yaratıcılıklarına ve öz düzenlemelerine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Denizli.
- Shapiro, S. S., & Wilk, M. B. (1965). An analysis of variance test for normality (complete samples). *Biometrika*, 52(3/4), 591-611.
- Şenyavaş, T., G. (2018). *Görsel sanatlar eğitimcisi yetiştirmede bir yöntem olarak yaratıcı drama: eylem araştırması*. Yayınlanmamış doktora tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2014). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Essex, England: Pearson.
- Tuğrul. B. (2000). *Dramaya çok yönlü bakış öğrenme ve öğretme sürecinde nasıl daha yaratıcı olabiliriz*. Ankara: Fersa Matbaa.
- Türkdoğan, G. (1986). *Sanat eğitimi yöntemleri resim iş öğretimi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Ulutaş, İ. (2013). *Görsel sanatlar eğitimi öğretmenlik alan bilgisi-okulöncesi öğretmenliği*. Ankara: Alan bilgisi Yayınları/Eğitim Dizisi.
- Umutlu, A. (2004). *Dramatizasyon yönteminin dil öğrenimi üzerindeki etkisi ve dramatizasyon yöntemi ile sıfatların öğretilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.
- Vettrano, E, Lawson, A., McDuff, W. (2011). Using creative drama to facilitate primary–secondary transition. *International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*. 39(4), 383-394.